ΜΟΤΣΑΡΤ

"Ο Μουσικός Κήπος"

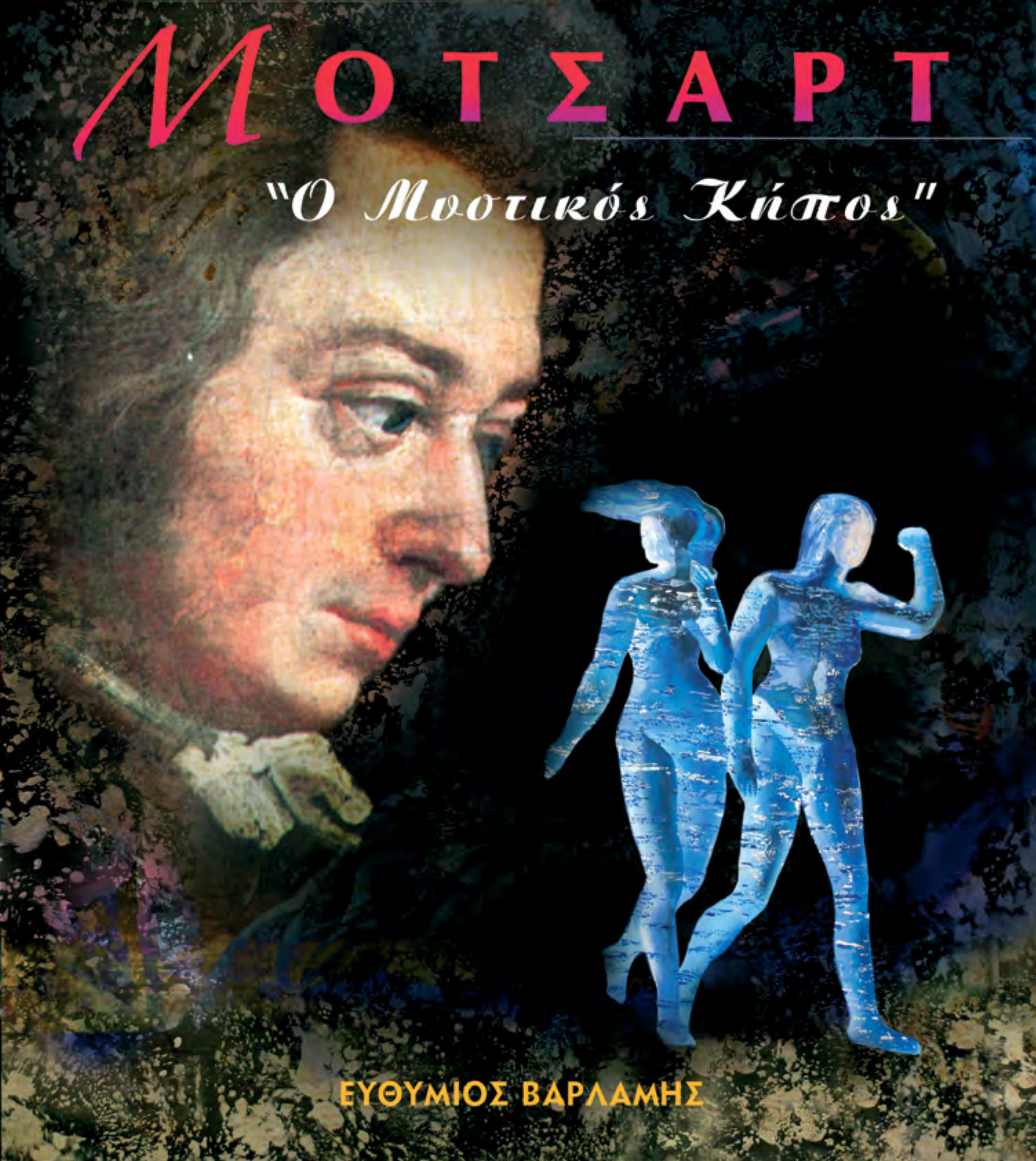

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΒΑΡΛΑΜΗΣ

Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ

Le Jardin Mystique

Ο Μότσαρτ είναι για μένα μια ανεξάντλητη πηγή έμπνευσης. Αν ταξιδέψουμε στο παρελθόν, αναζητώντας πηγές έμπνευσης στο πέρασμα των αιώνων, η μουσική του Μότσαρτ αντιπροσωπεύει αναμφίβολα μια τεράστια έκταση δημιουργικής δύναμης στα ύψη και τα βάθη της ανθρώπινης ύπαρξης. Στη μουσική του συναντούμε την κλασική φιλοσοφία του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, τη χριστιανική ενανθρώπιση του Θεού, το Διαφωτισμό της Αναγέννησης, καθώς και το διηνεκές μέλλον. Ο Μότσαρτ νίκησε το χρόνο με τη μουσική του - το χρόνο χωρίς αρχή και χωρίς τέλος - και δημιούργησε μια θεϊκή, συμπαντική ουσία.

Θα όφειλα κανονικά να αφιερώσω μια ολόκληρη ζωή στη μεταφορά της μουσικής του Μότσαρτ σε ζωγραφική. Να τη μεταφέρω όπως εγώ πιστεύω, για να επιτύχω μια εκστατική ονειρική κατάσταση, όπου εικόνες, άνθρωποι, φυτά, κόσμοι, έρχονται και φεύγουν μ' ένα μουσικό ρυθμό, εμφανίζονται χωρίς λόγο κι έπειτα εξαφανίζονται. Ανομολόγητα συναισθήματα, αδιευκρίνιστες καταστάσεις, όπως προστάζει η πνευματική τάξη της μουσικής του Μότσαρτ.

Η μουσική του είναι η ηχηρή διακήρυξη της επιβεβαίωσης της ζωής. Ύμνοι στη ζωή για τα εκατομμύρια ψυχές, που έζησαν, ζουν τώρα και θα ζήσουν στο μέλλον. Αγγίζει τα βάθη των πλατωνικών ιδεών, το μυστικισμό του Ορφέα και του Πυθαγόρα και διασκεδάζει πολύ με τις αριστοφανικές φάρσες.

Το έργο του Μότσαρτ μοιάζει με φανταστικό οχυρό χωρίς σύνορα, όπου ευδοκιμεί το οργιαστικό, το παραδείσιο, ανθίζουν σπάνια άνθη, σπάνιοι καρποί, καταστάσεις ευδαιμονίας, που αιωρούνται πέραν του υλικού κόσμου. Ένας τόπος ενανθρώπισης. Ο Μότσαρτ είναι endless - ατέλειωτος.

Δεν είναι δυνατό να αγνοήσουμε τον Μότσαρτ, να αγνοήσουμε τη μουσική του. Ο Μότσαρτ προκαλεί μια ακατανίκητη έξη για το καλό, το όμορφο, το βαθύ, το πνευματικό. Μας αναγκάζει να εγκαταλείψουμε τα πάντα, να δοκιμάσουμε τα πάντα χωρίς συμβιβασμούς, να κατανοήσουμε, να βιώσουμε. Υπάρχει μόνον ένας δρόμος: να παραδοθούμε, να αφεθούμε, να θέσουμε τους εαυτούς μας σε μια κατάσταση ήρεμης διέγερσης, να δραπετεύσουμε, να πετάξουμε, να φτιάξουμε κήπους, να χτίζουμε θαυμαστά κάστρα. Να επιζητούμε καθημερινά μια βιούμενη επιβεβαίωση της ύπαρξής μας, της γέννησης και του θανάτου.

Για μένα ο Μότσαρτ είναι – μέσα απ' τους αιώνες, μέσα από τις χιλιετίες – προορισμός και αφετηρία. Ένας τόπος ουτοπίας, καθώς κάθε τι χαρακτηριστικό του Μότσαρτ δεν είναι μεταβιβάσιμο, διηγήσιμο, εξηγήσιμο, διασαφηνίσιμο. Ένας τόπος μυστηρίου, περιπλάνησης αμέτρητων ψυχών, που διεγείρουν πολύ περισσότερο το συναίσθημα απ' ό,τι τη λογική σκέψη. Ο Μότσαρτ μας προσφέρει αυτή την αισθητή ηχητικά υπόνοια του Κήπου της Εδέμ, του Παραδείσου, του Θεού, της ατέλειωτης πλάσης. Κι αν μας διαβεβαιώνει ότι δεν επιδιώκει να είναι παρά ένας μουσικός, είναι παρ' όλα αυτά ένας ζωγράφος, ένας ποιητής, ένας χορευτής, ένας αρχιτέκτονας, ένας κτίστης, ένας δημιουργός κόσμων.

Καθηγητής Ευθύμιος Βαρλάμης

Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ

Ένα πολυδιάστατο έργο για τη μουσική του Μότσαρτ

Ο Μυστικός Κήπος είναι μια απόπειρα ανίχνευσης της μουσικής πνευματικότητας του Μότσαρτ, με σκοπό την ενδυνάμωση του ζωντανού στοιχείου μέσα μας. Ο Μότσαρτ, όπως και η μουσική γενικότερα, δεν μπορεί να καταναλωθεί, δεν αποτελεί αυτοσκοπό, παρά ένα προνόμιο, το οποίο προσφέρει στον άνθρωπο την ευκαιρία να δώσει νόημα στη ζωή του, να οδηγήσει το πνεύμα του στην ευημερία.

Αν λοιπόν ταυτιστώ απόλυτα με ένα μουσικό κομμάτι του Μότσαρτ, αυτό είναι αδύνατο να με οδηγήσει σε μια ληθαργική κατάσταση παθητικότητας. Ιδιαίτερα η μουσική του Μότσαρτ επιδρά στο ζωντανό πνεύμα ως αναζωογονητική δύναμη. Η ψυχή ενεργοποιείται. Η ψυχή λαμβάνει τροφή για να μπορεί να λειτουργήσει, για να υπερβεί το ανθρώπινο και να ανοίξει δρόμο στο περιεκτικό, στο θεϊκό. Είναι, λοιπόν, μια αφορμή για δημιουργία, αλλαγή και εκ νέου διαμόρφωση των μορφών της ζωής.

Το «Le Jardin Mystique» μοιάζει με λαβύρινθο. Υπάρχει μια είσοδος και μια δυσεύρετη έξοδος. Ο λαβύρινθος είναι σύμβολο της ζωής, σύμβολο της γέννησης και του θανάτου. Η περιπλάνηση μέσα σ' αυτόν συνοδεύεται από μαγικές, μυστικιστικές αλληλεπιδράσεις σ' έναν κόσμο χρωμάτων, γραμμών, μορφών και συμβόλων. Ισοδυναμεί με βίωση μιας στιγμής αιωνιότητας με έναν αόρατο μεγάλο καλλιτέχνη, που μας οδηγεί πίσω στο χρόνο και μας χαρίζει στιγμές βαθιάς κατανόησης των πραγμάτων, ανοίγει πόρτες και παράθυρα, για να μας αποκαλύψει νέες όψεις, νέες γωνιές του δικού μας πνεύματος. Μας επιτρέπει να βιώσουμε είδωλα της ψυχής μας, είδωλα που στην πραγματικότητα απεικονίζουν τις ανομολόγητες, ασύλληπτες, άγνωστες όψεις και παραλλαγές του θεϊκού.

Η ζωγραφική σύλληψη

Για ορισμένα κομμάτια, τα οποία κατά βάση είναι χαρακτηριστικά ολόκληρης της στάσης του Μότσαρτ, η ζωγραφική, η οποία διαμορφώνει τα χρώματα και τις φόρμες σε ρευστή μορφή, είναι ρέουσα. Τα σημεία εστίασης που ξεπροβάλλουν τακτικά, εκρήγνυνται σε μικρότερα τεμάχια, τα οποία με τη σειρά τους αντιπροσωπεύουν μοναδικούς κόσμους, έτσι ώστε οι εικαστικές μορφές και τα χρώματα να μην έχουν το χρόνο να κυριαρχήσουν στις εντυπώσεις. Δεν αποτελούν παρά φευγαλέα ίχνη του ρυθμού, της κίνησης, της μουσικής σύνθεσης, τα οποία στην περιπλάνησή μας σ' αυτόν το μυστικό κήπο, μας παρουσιάζουν το θαύμα της ζωής, μας εμψυχώνουν και μας ενθαρρύνουν να ανακαλύψουμε και να ενδυναμώσουμε τη δημιουργικότητα του πνεύματος.

Κατ' αρχήν αυτή η καλλιτεχνική διαδικασία δεν μου είναι δύσκολη, καθώς ακολουθώ την ιδέα της μουσικής σύνθεσης και προσπαθώ να συλλάβω και να κρατήσω κάθε τι το εικαστικό, το ζωγραφικό και το χρωματικό και ταυτόχρονα να τα απαλύνω, να δημιουργήσω διόδους, ν' ακολουθήσω ρέουσες κινήσεις, ώστε να ανακαλύψω τα βαθύτερα στρώματα της συνειδητότητας, τα βαθύτερα στρώματα της θύμησης, τις αρχέγονες απεικονίσεις της εξέλιξης μέσα μας. Με πρωτόγνωρες εικαστικές φόρμες και χρωματικές διαθέσεις σε συνεχή αλληλεπίδραση, συνεχή κίνηση, συνεχή μεταμόρφωση, επιδιώκω μια σύνθεση του εικαστικού και του ακουστικού.

Καθηγητής Ευθύμιος Βαρλάμης

Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ

Δούλεψα τέσσερα ολόκληρα χρόνια πάνω στο έργο του Μότσαρτ. Τέσσερα χρόνια με ευθύνη και πειθαρχία δασκαλεύτηκα στους ήχους του, στη μουσική του. Προσπάθησα να βρω ένα δρόμο να μεταφέρω τις νότες, τις συνθέσεις, τα κονσέρτα, τις λειτουργίες, τις όπερες, σ' έναν εικονογραφικό κόσμο.

Μα είναι δυνατό να μεταφέρουμε την αίσθηση της ακοής στην όραση; με ρωτούσαν οι ειδικοί μουσικολόγοι, οι μαέστροι, οι τραγουδιστές. Τη μεγαλύτερη βοήθεια μου την έδωσε η ακμαία εβδομηντάχρονη τραγουδίστρια από το Μόναχο, η Ingeborg Hallstein. Για να τραγουδήσεις Μότσαρτ πρέπει να πιστεύεις, όπως πίστευε κι ο ίδιος ο Μότσαρτ, στο Θεό, στο Λυτρωτή και Σωτήρα. Μου μίλησε εμπιστευτικά και μου φανέρωσε το μυστικό του μεγάλου συνθέτη. Σε μία συνάντησή μας μίλησα με τον Arnokourt, το μεγάλο μαέστρο.

Μελέτησα τα έργα του Μότσαρτ, τα σημαντικά και τα «ασήμαντα» των παιδικών χρόνων του. Στην αρχή ήταν όλα δύσκολα. Πως μεταφράζονται οι ήχοι σε εικόνες; Σαν αρχιτέκτονας είχα ορισμένες εμπειρίες. Οι μουσικές συνθέσεις δημιουργούν ένα συγκεκριμένο χωροχρόνο. Είναι χώροι με διαστάσεις και ατμόσφαιρα, χρώματα και φώτα. Κάπου-κάπου μία ψυχή δονεί αυτές τις κάμαρες, με υψηλό ύφος και χαρά και πόνο, με μία προσευχή και μία κραυγή διαπερνά τις μετρικές διαστάσεις για να φτάσει στο Θεό. Ζητάει βοήθεια και σωτηρία. Κι ο Θεός αφουγκράζεται κι αυτός και χαίρεται σαν παιδί. Βέβαια ο χώρος της μουσικής αναδιπλώνεται στο χρόνο. Τα πρώτα ανοίγματα σβήνουν και αφήνουν τα ηχητικά ίχνη που μας οδηγούν στα ύψη ή στα βάθη. Η μουσική, ο ήχος, βιώνεται στη στιγμή, συγχρόνως. Με μικρές παρεκκλίσεις μπροστά και πίσω. Ο εγκέφαλος δεν είναι σε θέση να παρακολουθεί και να συλλαμβάνει συγχρόνως. Με την ακουστική μνήμη βαδίζει ο συνθέτης στο οικοδόμημα που κατασκευάζει. Ανοίγει πόρτες, παράθυρα, φεγγίτες, πετάει στα ύψη, πέφτει στα βάθη κι αφουγκράζεται την ψυχή, που αγκαλιάζει, χαροπαλεύει, παίζει δίχως τη λογική διαταγή.

Από τα πρώτα μου πειράματα βρήκα και τη λύση και το δρόμο. Έπρεπε να δουλέψω με τα άπειρα χρώματα σ' έναν παράλληλο κόσμο δίχως λογική συνοχή παρά μόνο με τον αέναο ίλιγγο των ήχων του. Ποτέ δεν το παράκανε. Τα μέτρα είναι άριστα, αόριστα κι απλά, αλλά τα πάντα σε αρμονία του καλού και του αγαθού. Το ωραίο είναι κοντά στο Θεό λέει ο Πλωτίνος κι αυτό το διαλαλεί ο Μότσαρτ με τη ζωή του, την πίστη του και το πάθος του. Ένα όνειρο, μία παραδεισένια περιοχή ο Μυστικός Κήπος, όπου ανείπωτα άνθη, πρωτάκουστες φωνές κι ήχοι οργάνων «συμφωνούν» μπροστά στο μεγαλείο της θεϊκής δημιουργίας. Οι εικόνες μου είναι οι πλατωνικές αρχέτυπες ιδέες του υπέρτατου καλού κι αγαθού. Τα ψήγματα που ρουφάει η ψυχή απ' τις εικόνες, που ο εγκέφαλος δεν καταφέρνει να τις κατατάξει και να τις συνειδητοποιήσει. Είναι οι εικόνες που διαφεύγουν την προσοχή μας, αυτές που δεν έχουν άμεση υλική και ωφελιμιστική λειτουργία. Είναι οι εικόνες της αγάπης, της υπέρτατης αγάπης που κρατά το σύμπαν σταθερό και αιώνιο.

Ζωγράφισα μεγάλα ονείρατα, όπως μου τα σιγοψιθύριζε ο Μότσαρτ απ' τα ταξίδια του στην Ιταλία, στη Γαλλία, στη Βιέννη, στο Σάλτσμπουργκ. Τα ονείρατα είναι παράλογα, άπειρα, ανεξιχνίαστα, όπως τα υπαγορεύουν οι νότες του. Ένα ουτοπικό ταξίδι όπου όλα συμβαίνουν. Η ζωή κι ο θάνατος, η αγάπη κι ο πόνος, η πτώση κι η ανάταση του ανθρώπου κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση.

Κι οι Έλληνες; "Στου κουφού την πόρτα όσο θέλεις βρόντα", λέει η παροιμία. Αυτό δε σημαίνει ότι οι Έλληνες είναι κουφοί. Κουφοί δεν είναι, τους λείπει όμως η ουσιαστική μόρφωση, η μουσική παιδαγώγηση της ευρωπαϊκής κληρονομιάς. Κι όμως, οι λίγες εξαιρέσεις δείχνουν πολλά ταλέντα με παγκόσμια αναγνώριση.

Είμαι Έλληνας και πιστεύω στον Ελληνισμό. Το «Μυστικό Κήπο» τον δημιούργησα ειδικά για τους Έλληνες, σαν ένα μικρό οπτικό κήπο, για να συνδέσω την ακοή με την όραση. Στην ουσία όλοι οι Έλληνες είναι βαρήκοοι. Θέλουν να βλέπουν. Την ακοή τη θεωρούν βαρετή. Είναι μία αίσθηση που μπορεί κανείς να την παραμελήσει. Σε γνωρίζω απ' τα μάτια, από την όψη, λέει ο Εθνικός μας Ύμνος.

Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι μία δημιουργία δεν είναι ένα διανοητικό κατασκεύασμα. Είναι θυσία και δώρο σε όλους τους ανθρώπους, αφιέρωμα μνημειακό στην αγάπη, στην πίστη και στην ελευθερία. Ο κήπος μου είναι από τα τελευταία παραδείγματα για μία τέχνη που δεν παραδίδεται ούτε στους κερδοσκόπους, ούτε στους επιδειξίες. Η τέχνη μου τα δίνει όλα, ψυχή τε και σώματι. Ούτε φόρμες, ούτε στυλ υπολογίζει, μόνο την ομορφιά ατενίζει. Η τέχνη του Μότσαρτ έχει πραγματοποιήσει μία Ακρόπολη ηχητική, όπου φυλάσσονται οι μεγαλύτερες αξίες της ανθρώπινης ύπαρξης. Ο Κήπος μου είναι ο κήπος αυτής της παραδεισένιας Ακρόπολης, ο προθάλαμος όπου αναμιγνύονται το φως και τα χρώματα με τους μουσικούς ήχους. Ο Κήπος μου έχει μυητικό και παιδαγωγικό χαρακτήρα. Είναι ένα οπτικό κάλεσμα στην αιώνια μουσική αρμονία του Μότσαρτ. Γι' αυτό και δεν υπολόγισα τίποτα, ούτε σωματική κούραση, ούτε ανάπαυση. Είναι μία τέχνη «total», εξ' ολοκλήρου, γιατί έτσι έπρεπε να υπηρετήσω. Μέρα και νύχτα, τέσσερα ολόκληρα χρόνια.

Ο Κήπος μου είναι ακόμα ένα παράδειγμα ότι η τέχνη δεν είναι μόνο για στενάχωρα σαλόνια, ούτε για διευθύντριες μουσείων, γκαλερίστες και τους λεγόμενους τεχνοκριτικούς των κλειστών καλλιτεχνικών κύκλων. Η τέχνη είναι για τις μάζες, για όλους τους ανθρώπους. Είναι φαινόμενο που αφορά τη δημοκρατική πολιτεία. Η τέχνη ανάγεται στα πιο πολύτιμα ανθρώπινα δικαιώματα. Δεν μπορεί καμία εξουσία να εμποδίσει αυτή τη ροή ανάμεσα στο δημιουργό που εμπνέεται από το σύνολο, που δε χωρίζει τους ανθρώπους σε ειδικούς και μορφωμένους, πλούσιους και μοντέρνους. Αναφέρομαι σ' όλους τους ανθρώπους. Αναφέρομαι στις ανθρώπινες ψυχές που είναι όλες δεμένες μεταξύ τους και μαζί με τη μεγάλη ψυχή του υπέρτατου όντος του Θεού.

Βαρλάμης, Σάλτσμπουργκ 2006

UNIV. PROF. DR. MANFRED WAGNER
Πρόεδρος του Ινστιτούτου Ιστορίας του Πολιτισμού και του Πνεύματος στο Πανεπιστήμιο Εφαρμοσμένων Τεχνών της Βιέννης

Όποιος έχει να αντιμετωπίσει τον Μότσαρτ, έχει να αντιμετωπίσει ένα βουνό. Αν αναλογιστείτε ότι φέτος θα κυκλοφορούν περισσότερα από 20.000 βιβλία για τον Μότσαρτ, μπορείτε να πάρετε μια γεύση του τι σημαίνει να πραγματεύεσαι ένα έργο, το οποίο είναι ουσιαστικά ασύλληπτο. Πολλοί συνάδελφοι καλλιτέχνες έχουν συνείδηση αυτού του γεγονότος και δείλιασαν εμπρός στην πρόκληση να αντιμετωπίσουν τον Μότσαρτ. Τον αγαπούσαν, τον θαύμαζαν, αλλά η ενασχόληση με το έργο του είναι εξαιρετικά περιορισμένη, κι αν δείτε πόσο μεγάλη αναστάτωση προκάλεσε φέτος, για παράδειγμα το γλυπτό του Markus Lüpertz στο Ζάλτσμπουργκ – μια εξαιρετικά αξιοσέβαστη μορφή - πόση αναστάτωση προκαλεί τώρα στο Σάλτσμπουργκ το αναποδογυρισμένο ελικόπτερο, τότε θα πάρετε μια ιδέα για τις δυσκολίες με τις οποίες αντιδρούν οι καλλιτέχνες σ' αυτό το φαινόμενο.

Τώρα, λοιπόν, ένας καλλιτέχνης, ο Μάκης Βαρλάμης, βγαίνει μπροστά και λέει: εντάξει, Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ, είστε ένας μουσικός κι εγώ ένας εικαστικός καλλιτέχνης και θα κάνω ό,τι μπορώ, εμπνεόμενος από εσάς, χωρίς να μπορείτε να αμυνθείτε.

Υπάρχουν ορισμένα φαινόμενα, τα οποία χαρακτηρίζουν και τις δύο αυτές προσωπικότητες. Σίγουρα όχι στον ίδιο βαθμό, σίγουρα ο Μότσαρτ είναι ανυπέρβλητος σε όλες του τις διαστάσεις, ώστε δικαίως ο Peter Shaffer διαπιστώνει ότι «θα πρέπει να ήταν η ενσάρκωση της θεϊκής βούλησης». Ωστόσο, υπάρχουν παραλληλισμοί, κι επιτρέψτε μου να αναφέρω ορισμένα παραδείγματα:

Ένα απ' αυτά είναι η εμμονή. Ο Μότσαρτ αρχίζει να συνθέτει σε ηλικία τεσσεράμισι ετών και συνεχίζει αδιαλλείπτως ως το νεκροκρέβατό του. Επί 10 χρόνια δεν γράφει ουσιαστικά μουσική, επειδή ταξιδεύει και είναι εκ των πραγμάτων αδύνατο να γράψει κανείς μέσα σε μια ταξιδιωτική άμαξα. Όμως, μέσα σε μια ταξιδιωτική άμαξα μπορεί κανείς να σκεφτεί μουσική. Αυτό ταυτίζεται τόσο με τη σύνθεση, ώστε έπειτα αναγκάζεται να γράφει ακόμη περισσότερο. Έτσι η Κονστάντσε αναγκάζεται να του διαβάζει δυνατά, καθώς εκείνος γράφει στο χαρτί την οβερτούρα του Δον Τζιοβάνι, διαφορετικά κινδυνεύει να αποκοιμηθεί.

Ο Βαρλάμης κυριαρχείται κι αυτός από εμμονές. Αν παρατηρήσετε προσεκτικά τα έργα του, θα διαπιστώσετε ότι τα πάντα συνορεύουν με την αιωνιότητα. Κάνει τα πάντα με μια απίστευτη ποσοτική συνέπεια. Πολλές φορές στέκομαι άλαλος μπροστά σ' αυτή την πληρότητα και σ' αυτό το δυναμισμό. Γιατί δεν είναι δα και δύσκολο να κάνει κανείς πολλά. Ωστόσο, οι περισσότεροι επαναλαμβάνονται. Ο Βαρλάμης, αντίθετα, δεν επαναλαμβάνεται. Αν παρατηρήσετε τα τελευταία έργα του, θα εντοπίσετε μεν ορισμένα επαναλαμβανόμενα μοτίβα, αλλά γενικά απέχουν πολύ από τη σειρά του Αλέξανδρου που παρουσίασε πριν μερικά χρόνια.

Και οι δυο τους απολαμβάνουν απεριόριστα την αισθητική, με άλλα λόγια την εξωτερική μορφή των πραγμάτων. Αυτό είναι φανερό γιατί και οι δύο μοχθούν. Τα έργα τους δεν είναι μικρά σε μέγεθος. Κι ο Μότσαρτ μοχθεί, όχι πάντα θορυβωδώς, ωστόσο οτιδήποτε λέει, το λέει με τόση βεβαιότητα, ώστε δεν επιδέχεται καμία αλλαγή. Κάτι παρόμοιο ισχύει και για τον Βαρλάμη. Προσπαθήστε, αν μπορείτε, να αφαιρέσετε έναν πίνακα από το έργο του.

Και οι δύο έχουν γνώση της αιωνιότητας. Ο Μότσαρτ έχει γνώση της αιωνιότητας, ο Μότσαρτ παραμένει σε όλη του τη ζωή ένας πιστός καθολικός, αν και μασόνος, αφού εκείνη την εποχή η μασονία και η εκκλησία δεν βρίσκονταν σε αντιπαράθεση μεταξύ τους. Αλλά και ο Ευθύμιος Βαρλάμης είναι πιστός. Είναι χριστιανός κι αυτό το απέδειξε πέρυσι στην έκθεση «I Believe». Άλλωστε, είναι πιο εύκολο να πιστεύει κανείς στην αιωνιότητα, όταν διατηρεί μια σαφή αντίληψη του τι μπορεί να σημαίνει αιωνιότητα. Όταν δεν παραδέρνει σε μαντέματα, στην απελπισία ή στη συνείδηση του πεπερασμένου, παρά έχει την αίσθηση ότι η αιωνιότητα είναι μια διάσταση, την οποία έχει το δικαίωμα να βιώσει κανείς στην πραγματική ζωή.

Και οι δυο είναι Ευρωπαίοι.

Κι ο Μότσαρτ είναι Ευρωπαίος. Αν αναλογιστείτε την πηγή της έμπνευσής του, τότε θα παρατηρήσετε ότι γνώρισε τη ναπολεόντεια συμφωνία για πρώτη φορά στο Τσέλσι. Τη γαλλική όπερα στη Βιέννη, το κουαρτέτο για έγχορδα στην άνω Ιταλία, τα βιβλία για το βιολί στο Άουγκσμπουργκ. Στην Ολλανδία, στο Παρίσι, στο Λονδίνο γνώρισε το φολκλόρ, την παραδοσιακή μουσική, που τον εντυπωσίασε τόσο, ώστε επεξεργάστηκε διάφορες παραλλαγές πάνω σε παραδοσιακά τραγούδια, δηλαδή τραγούδια που ο κόσμος τραγουδούσε στους δρόμους. Ο Μότσαρτ δεν γνώριζε εθνικά σύνορα, κανένα σύνορο.

Το ίδιο κι ο Ευθύμιος Βαρλάμης. Η τέχνη του μπορεί να γίνει κατανοητή μόνον αν διαθέτει κανείς εκείνο τον απεριόριστο σεβασμό προς την ορθοδοξία, ο οποίος απαιτείται για να συλλάβουμε τους μάλλον αυστηρούς κανόνες της, τους απαράβατους τόσο στην εικονογραφία όσο και στη ζωγραφική του.

Είναι και οι δύο πιστοί θαυμαστές των γυναικών.

Ο Μότσαρτ δεν αγαπά μόνον τη γυναίκα του, παρεμπιπτόντως γράφει την πρώτη του ερωτική επιστολή στα λατινικά σε ηλικία δεκατριών ετών. Επαναλαμβάνω, ο Μότσαρτ αγαπά τις γυναίκες ως τέτοιες. Αγαπά τις γυναίκες στο έργο του. Αν μελετήσετε τις όπερες του Μότσαρτ, η αγάπη είναι το κεντρικό θέμα όλων και, μάλιστα, όχι μόνον ένα είδος αγάπης, παρά μια ποικιλία ερωτικών παιχνιδιών. Αγάπη σημαίνει να σεβόμαστε απεριόριστα το μυστήριο, το οποίο εκπέμπει αυτόματα το άλλο φύλο επάνω μας, να μην το χρησιμοποιούμε σύμφωνα με τις δικές μας αντιλήψεις και για τους δικούς μας σκοπούς, παρά να του αναγνωρίζουμε την αξιοπρέπειά του.

Κι όταν κοιτάζουμε τις μορφές του Βαρλάμη, είτε πρόκειται για άνδρες είτε για γυναίκες, τότε ανακαλύπτουμε ότι διαθέτει τον ίδιο σεβασμό σε αυτή την άλλη ανθρώπινη ύπαρξη, ότι δεν υποβιβάζει ποτέ έναν άνθρωπο σε κάτι που δεν είναι, παρά τον ανυψώνει, τον τοποθετεί σε βάθρο, τον αποτυπώνει ουσιαστικά ως γλυπτό, καθώς άλλωστε δεν σκέφτεται δισδιάστατα, αλλά τρισδιάστατα.

Ο άνθρωπος δεν είναι σε θέση να κάνει οτιδήποτε χωρίς τάξη, κι όμως, η σημασία του Μότσαρτ για ολόκληρο τον κόσμο – οι Κινέζοι τον αγαπούν το ίδιο με τους κατοίκους του Σάλτσμπουργκ – βασίζεται προφανώς στο γεγονός, ότι ο καθένας συναισθάνεται ότι σ' αυτή τη μουσική κυριαρχεί τάξη, κι αυτή η τάξη είναι η αρμονία, η συμμετρία, κάτι που παλιότερα ονόμαζαν ομορφιά, κάτι που παραμένει ακατάβλητο και προσφέρει την αίσθηση ότι αυτό το επίπεδο τελειότητας έχει τις ρίζες του σε κάποιον άλλο κόσμο.

Αν παρατηρήσετε τα 300 μέτρα ζωγραφικής του Βαρλάμη, θα διαπιστώσετε κι εκεί κάποια τάξη. Θα ανακαλύψετε κι εκεί κοινά σημεία και σαφείς διακρίσεις. Θα ανακαλύψετε, επίσης, ότι ορισμένοι προβληματισμοί, ορισμένες μορφές, ορισμένα σύμβολα επανεμφανίζονται. Πάρτε για παράδειγμα τη γυναίκα με τα δεμένα μάτια.

Είναι πολύ χαρακτηριστικό, ότι ο Βαρλάμης χρησιμοποιεί μια μοναδική, σαφή αφετηρία στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει τη μουσική του Μότσαρτ – γι' αυτό πρόκειται άλλωστε. Είναι πολύ χαρακτηριστικό, ότι χρησιμοποιεί για το σκοπό αυτόν το Μαγικό Αυλό. Παρεμπιπτόντως, ο Μαγικός Αυλός είναι η πιο δημοφιλής όπερα του Μότσαρτ, ενδεχομένως επειδή ο καθένας βρίσκει μέσα της αυτό που αναζητά.

Ο Μαγικός Αυλός είναι μια απόδειξη για ό,τι κανείς έως τότε, αλλά και σήμερα, δεν θεωρεί δυνατό: ότι είναι νοητό να τοποθετήσει κανείς πλάι πλάι και να αντιμετωπίσει ως ισότιμα την υπέρτατη νοημοσύνη και σοφία – εκφραζόμενη μέσω του Zarathoustra και των ιερέων του, γνήσιων μασόνων με δοκιμασίες και δυσκολίες – και την αισθαντικότητα – την αισθαντικότητα του Papageno, που τρώει, πίνει και πιάνει πουλιά, όχι μόνο ως κυνηγός.

Πρόκειται για ένα φαινόμενο, το οποίο δεν έχουμε ακόμη εσωτερικεύσει, ότι δηλαδή η απώτατη γνώση και η απώτατη αφέλεια είναι δυνατό να συνυπάρχουν στον ίδιο βαθμό. Η απόδειξη: το φινάλε της όπερας, όπου όλοι στέκουν ο ένας δίπλα στον άλλον και όπου η μουσική των δύο μισών, των δύο αυτών συστημάτων, ενσωματώνεται και συμπλέκεται σε ένα μοναδικό σύνολο. Καθώς το θέατρο υπήρξε το σωστό μέρος για την τέχνη του Μότσαρτ, γι' αυτό άλλωστε έγραψε περισσότερες από 20 όπερες όλων των ειδών, γίνεται σαφές ότι, για έναν εικαστικό καλλιτέχνη, όπως είναι ο Βαρλάμης, το θεατρικό στοιχείο παίζει ένα πολύ αποφασιστικό ρόλο στην τέχνη.

Στη σύγχρονη Επιστήμη των Τεχνών αυτό ονομάζεται "Installation", ενώ στην περίπτωσή του μπορούμε να το αποκαλέσουμε παράταξη, σχηματισμό. Παίζει, για παράδειγμα, με τη συγκάλυψη, το σήμα κατατεθέν του θεατρικού, παίζει με το φως – θα το παρατηρήσετε – παίζει με τις ηχητικές εντυπώσεις, οι οποίες ενδεχομένως αρχικά θα σας προκαλέσουν σύγχυση, ίσως όμως όχι στη συνέχεια, συνενώνει, λοιπόν, τη μηχανική του ήχου με τον οπτικό, αρχιτεκτονικό σχεδιασμό.

Υπάρχει κάτι ακόμη που ενώνει αυτούς τους δύο καλλιτέχνες. Και οι δύο σέβονται απεριόριστα τους ερμηνευτές τους.

Ο Μότσαρτ, όπως γνωρίζουμε, αγαπά τους ερμηνευτές του τόσο, ώστε θυσιάζει την άρια της Κονστάντσε για το «λαρύγγι της μαντάμ Cavalieri», όπως λέει ο ίδιος, η οποία παρεμπιπτόντως υπήρξε η ερωμένη του Salieri. Αγαπά τους ερμηνευτές του τόσο, ώστε γράφει γι' αυτούς το βαθύ D, όπως για τον μπάσο του, τον Gerl. Τους αγαπά τόσο πολύ, ώστε διαγράφει την άρια που είναι υπερβολικά απαιτητική για τον τενόρο Anton Raaff, καθώς στα 70 του δεν μπορεί να τραγουδήσει πλέον τόσο εκλεπτυσμένα, ή γράφει ένα νέο κομμάτι για βιολί, προκειμένου να μην δυσκολέψει τον Brunetti, το πρώτο βιολί του Σάλτσμπουργκ.

Και στην περίπτωση του Βαρλάμη θα συναντήσετε ερμηνευτές, και πάνω απ' όλους μια κυρία, την γνωστή Ingeborg Hallstein, μια από τις μεγαλύτερες κλασικές ερμηνεύτριες των τελευταίων 50 ετών, στην οποία ο Βαρλάμης αφιερώνει μια ολόκληρη σειρά.

Έτσι στέκουν ουσιαστικά οι δύο διαστάσεις, η μια απέναντι στην άλλη. Ο Μότσαρτ ως αφετηρία ή αν προτιμάτε ως ερέθισμα και ο Βαρλάμης ως αποδέκτης αυτού του ερεθίσματος. Δεν μπόρεσε ενδεχομένως πριν τέσσερα χρόνια να αντισταθεί στον πειρασμό να ξεκινήσει αυτή τη σειρά, μη γνωρίζοντας πού θα καταλήξει, ποιό θα είναι το αποτέλεσμα. Ενεργεί λοιπόν εξίσου νευρωτικά, με την ίδια εμμονή, με την οποία προφανώς συνέθετε ο Μότσαρτ. Και οι δυο κάνουν αυτό που περιέγραψε μια για πάντα και χωρίς περιθώρια παρερμηνείας ο Μότσαρτ σε μια επιστολή προς τον πατέρα του, το 1788. Γράφει με λίγα λόγια: δεν μπορώ να γράψω με ποιητικό οίστρο, δεν είμαι ποιητής, δεν μπορώ να ζωγραφίσω, δεν είμαι ζωγράφος, δεν μπορώ να χορέψω, δεν είμαι χορευτής, όμως – κι αυτή είναι η αποφασιστική φράση – μπορώ να εκφράσω τις σκέψεις και τα συναισθήματά μου, μια σκληρή αποστολή, μπορώ να εκφράζω την ουσία, την υπαρξιακή ουσία μου, με τη μουσική, είμαι ένας μουσικός.

Πιστεύω ότι ο Βαρλάμης κάνει ό,τι κι ο Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ. Εκφράζει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του ως εικαστικός καλλιτέχνης και συνενώνει έτσι το τρισδιάστατο του εικαστικού καλλιτέχνη σε μια και μοναδική προσωπικότητα. Γι' αυτό μπορεί να στέκει απέναντι στο μουσικό Μότσαρτ ως ίσος προς ίσον από την άποψη αυτή. Συνδυάζει τον ζωγράφο, τον σχεδιαστή και τον αρχιτέκτονα. Κι αν, κοιτάζοντας τα έργα του, αυτές οι δύο πλευρές δημιουργήσουν μια αντανάκλαση στο μυαλό σας, θα ανακαλύψετε ότι όλα αυτά που εμφανίζονται τόσο δραματικά στο Κουιντέτο για έγχορδα KV 516 του Μότσαρτ, αλλά και η χαρά που μας δίνουν αυτά τα πράγματα, επαναλαμβάνονται μαζί με πολλά άλλα, για παράδειγμα με τις κινήσεις των αισθημάτων, ακόμη και με τον πόνο – όπως στα έργα του Βαρλάμη για το τσουνάμι. Γι' αυτό θεωρώ ότι η έκθεση του Βαρλάμη, όπου κι αν ταξιδέψει, και θα ταξιδέψει πολύ μακριά στον κόσμο, θα μεταδώσει παντού την αναλαμπή εκείνης της χαράς, που τόσο αυτονόητη είναι στη μουσική του Μότσαρτ.

Univ. Prof. Dr. Manfred Wagner, Πρόεδρος του Ινστιτούτου Ιστορίας του Πολιτισμού και του Πνεύματος στο Πανεπιστήμιο Εφαρμοσμένων Τεχνών της Βιέννης

Offertorium in Festo Sti. Benedicti • Cibavit eos ex adipe frumenti • Veni Sancte Spiritus • Of

fertorium pro Festo St. Joannis Baptistae • Miserere • Quaerite primum regnum Dei • Cum Sancto

Osanna • Litaniae de venerabili altaris sacramento • Offertorium de venerabili sacramento • Gra

adual ad festum B. M. V. • Offertorium de B. M. V. • Vesperae de Dominica • Salus infirmorum

Sancta Maria, ora pro nobis • Hymnus • Adoramus te • Vesperae solennes de confessore

• Kyrie di Monaco • Benedicite angeli • Dixit et Magnificat • Sub tuum praesidium • Gloria

Regina Coeli • Litaniae de B. M. V. (Lauretanae) • Offertorium [pro omni tempore] • Litaniae de

e venerabili altaris sacramento • Te Deum • Tantum ergo • Offertorium sub expositio venerabilli

Lacrimosa • Memento Domine David • In te Domine speravi • Pignus futurae gloriae • Mise

erere • Stabat Mater • Offertorium • Magnificat • Fragment eines Benedictus • Pange lingua

Gloria • Cum sancto spiritu • In te Domine speravi • Recessit pastor • Tenebrae • Graduale pro

o Dominica in Palmis • Offertorium Nr.8 • Communio • Tenebrae • Christus factus est pro nobis

Dominus Jesus • Ave Maria. Pro Adventu Domini, vel pro Festo Annuntiationis • Benedixisti Dom

nine • Dextera Domini • Cum Sancto Spiritu • Cum Sancto Spiritu • Exaudi Domine vocem mean

Te Deum • Sanctus (Benedictus) • Tres sunt • Lauda Sion • O taste and see that the Lor

rd is good • Sancta Maria, ora pro nobis • Ad astra, o Mortales • Quos hic vides ante aras

Tantum ergo • Huc, huc, gentes venite • Credo solemne • Laudate Dominum in sanctis • iae

mentes properate... Caelestis advolate • Ad festum huc venite • Salve Jesu, Dux Sanctorum

Dei pietosi • Exultet orbis gaudiis• Ejus festa, ejus gesta• Per singulos dies • Huc, huc, amante

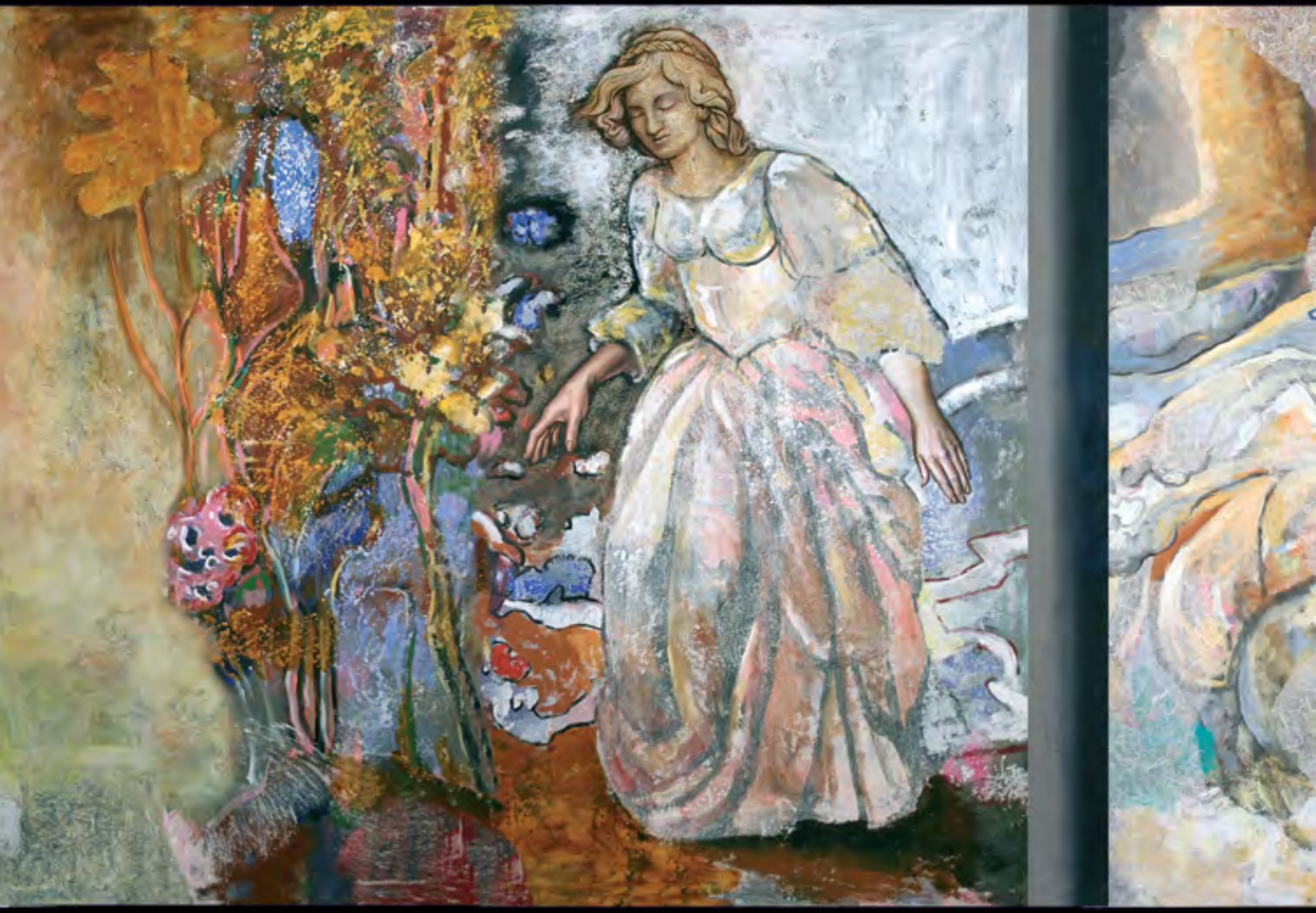

es festinate • Ad arma properate • Hymnus • Adoramus te • Vesperae solennes de confessor

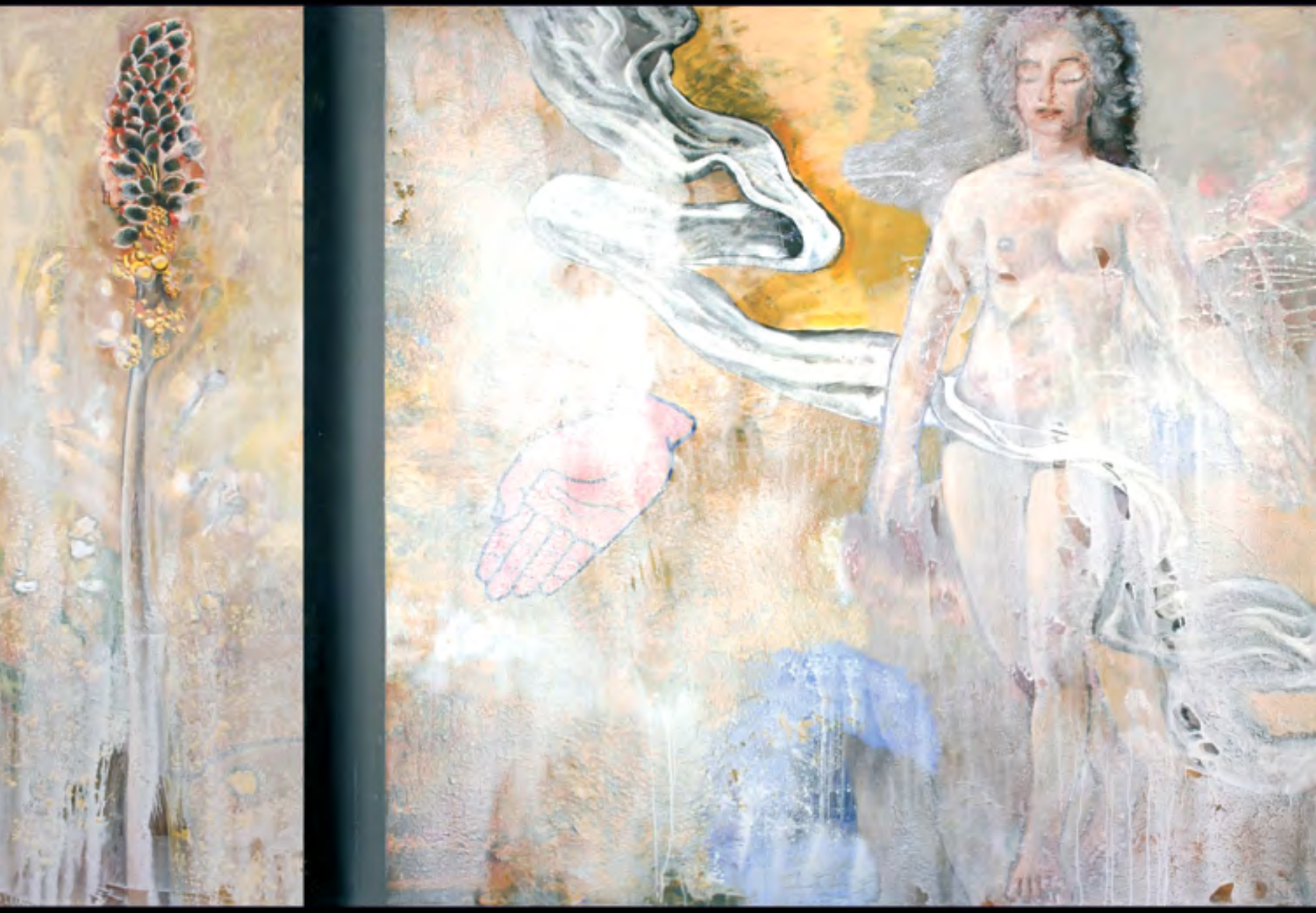

Va, dal furor portata • Conservati fedele • Or che il dover / Tali e cotanti sono • A Berenice / Sol na

ascente • Ah (O), più tremar non voglio • Misero me / Misero pargoletto • Per pietà, bell' idol mio

Dentro il mio petto • Perche t’arresti? / Per tel nel carcer nero • Io ti lascio, o cara, addio [Lass

sen muss ich] • Basta vincesti / Ah! non lasciarmi, nò • Non curo l'affettote aras • Pange lingua

Kommet her ihr frechen Sünder • Ah, spiegarti, o Dio • Si mostra la sorte • Con ossequio, con

rispetto • Voi avete un cor fedele • Ombra felice / Io ti lascio, e questo addio • Clarice cara mia

Ah, lo previdi / Ah, t'invola agl' occhi miei • Alcandro, lo confesso / Non so d'onde viene • Se a

al labbro mio non credi / Il cor dolente • Popoli di Tessaglia / Io non chiedo, eterni die • Aria

Ma, che vi fece, o stelle / Sperai vicino il lido • Misera, dove son! / Ah! non son' io che parlo • A

a questo seno deh vieni / Or che il cielo a me ti rende • Nehmt meinen Dank, ihr holden Gönner!

O temerario Arbace / Per quel paterno amplesso • Se ardire, e speranza • Se tuti i mali miei •

• Fra cento affanni • Der Liebe himmlisches Gefühl • Ergo interest, an quis / Quaere superna

Laudate Dominum

Vorrei spiegarvi, oh Dio!

Mia speranza adorata / Ah, non sai, qual pena • Offertorium de tempore • No, no, che non se

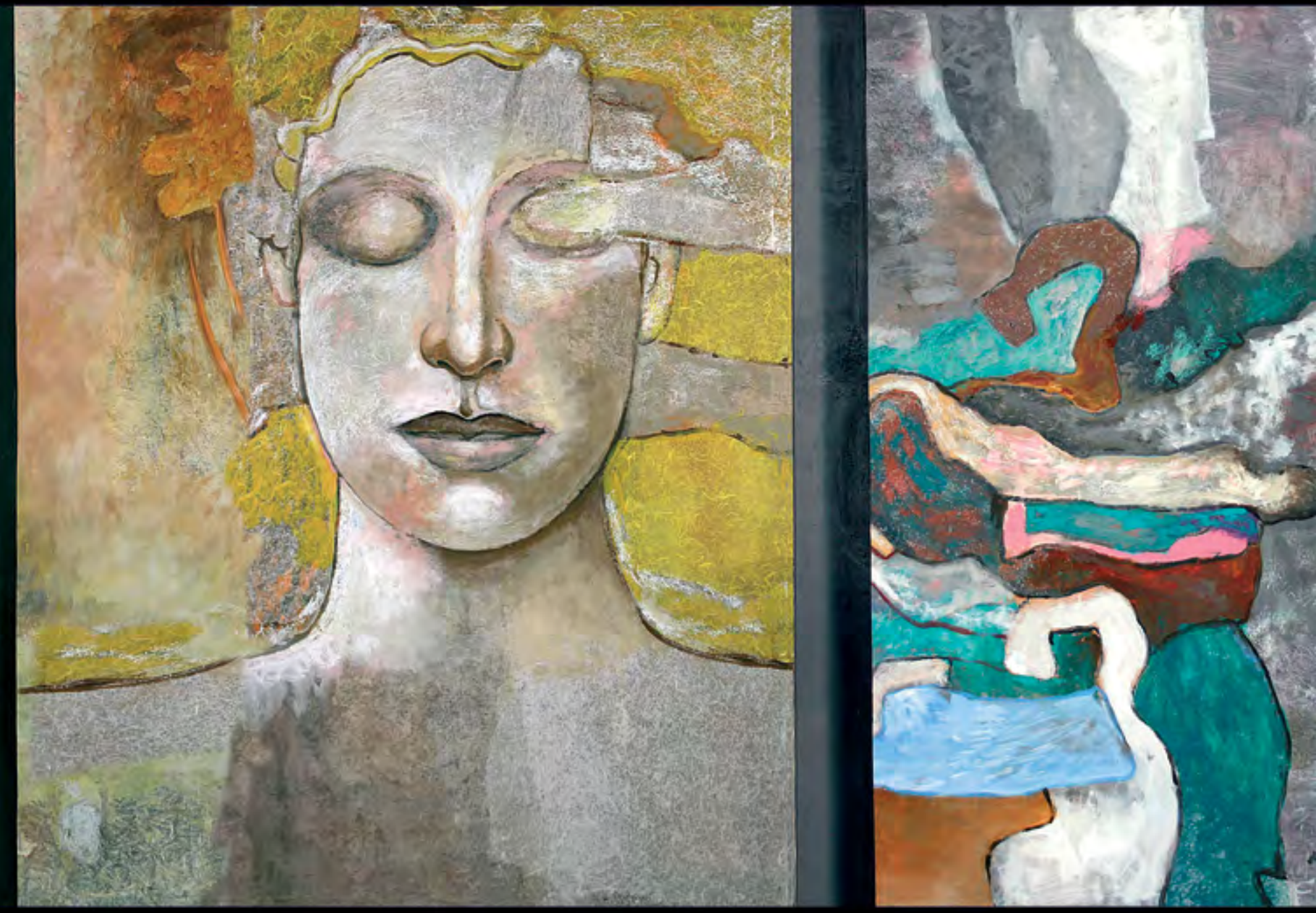

ei capace • Per pietà, non ricercate • Misoro! o sogno! / Aura, che intorno • Bella mia fiamma

Alcandro, lo confesso / Non so d’onde viene • Mentre ti lascio, o figlia • Bella mia fiamma / Res

sta, o cara • Ah se in ciel, benigne stelle • Un bacio di mano • Ohne Zwang, aus eignem Triebe

Missa solemnis • Missa del Sgr. Eberlin Maestro di Capella di Salisburgo • Messe C-

-Dur • Messa Solenne • Messe B-Dur • Missa solemnis pastoritia • Limbacher Messe

Idomeneo, Rè di Creta • Die Entführung aus dem Serail • L'oca del Cairo • Lo sposo deluso •

Der Schauspieldirektor • Le nozze di Figaro • Don Giovanni • Così fan tutte • Die Zauberflöte

Vado, ma dove? - oh Dei! • Rivolgete a lui lo sguardo • Questa bella mano • Misero tu non

sei • Warum, o Liebe, treibst du jenen grausamen Kurzweil / Zittre, töricht Herz und leide!

Dalla sua pace • In quali eccessi / Mi tradì • Donne vaghe • Per quel paterno amplesso • U

n dente guasto • Ich folge dir, verklärter Held • Angst, Qual und herber Gram • Tantum ergo

De profundis clamavi • Regina Coeli • Litaniae de B. M. V. (Lauretanae) • Offertorium [pro or

mni tempore] • Litaniae de venerabili altaris sacramento • Vesperae de Dominica • Te Deum

Apollo et Hyacinthus seu Hyacinthi Metamorphosis • Bastien und Bastienne • La finta sem

plice • Mitridate, Rè di Ponto • Ascanio in Alba • Il sogno di Scipione • La finta giardiniera

Zauberflöte • Tamino • Pamina

Dies Bildniss ist bezaubernd schön

Zauberflöte • Die drei Damen

Du Jüngling schön

Zauberflöte • Monostatos Alles fühlt der Liebe Freuden

Zauberflöte • Sarastro • Wenn Tugend und Gerechtigkeit

O Isis und Osiris • In diesen Heil gen Hallen

Zauberflöte • Tamino • Die Drei Knaben

Oh, so eine Flöte

Seid uns zum zweitenmal willkommen • Zum Ziele führt dich diese Bahn

Zauberflöte • Papgeno und Papagena

Der Vogelfänger bin ich ja

Ein Mädchen oder Weibchen wünscht Papageno sich!

Missa solemnis [Nr. 15] • Requiem • Messe C-Dur • Missa brevis • Missa der Schulmeister

• Requiem brevis • Messa Solenne • Missa del Sgr: Eberlin Maestro di Capella di Salisburgo

Missa solemnis pastoritia • Messe A-Dur • Limbacher Messe in C • Limbacher Messe in B •

Messe Es-Dur • Missa in honorem SSmae Trinitatis • Missa longa • Missa solemnis pastoritia

Missa [Nr. 3] • Missa longa [Nr. 12] • Missa brevis [Nr. 13] • Messe B-Dur • Missa brevis

s • Missa der Schulmeister • Missa solemnis • Messe C-Dur • Missa solemnis pastoritia

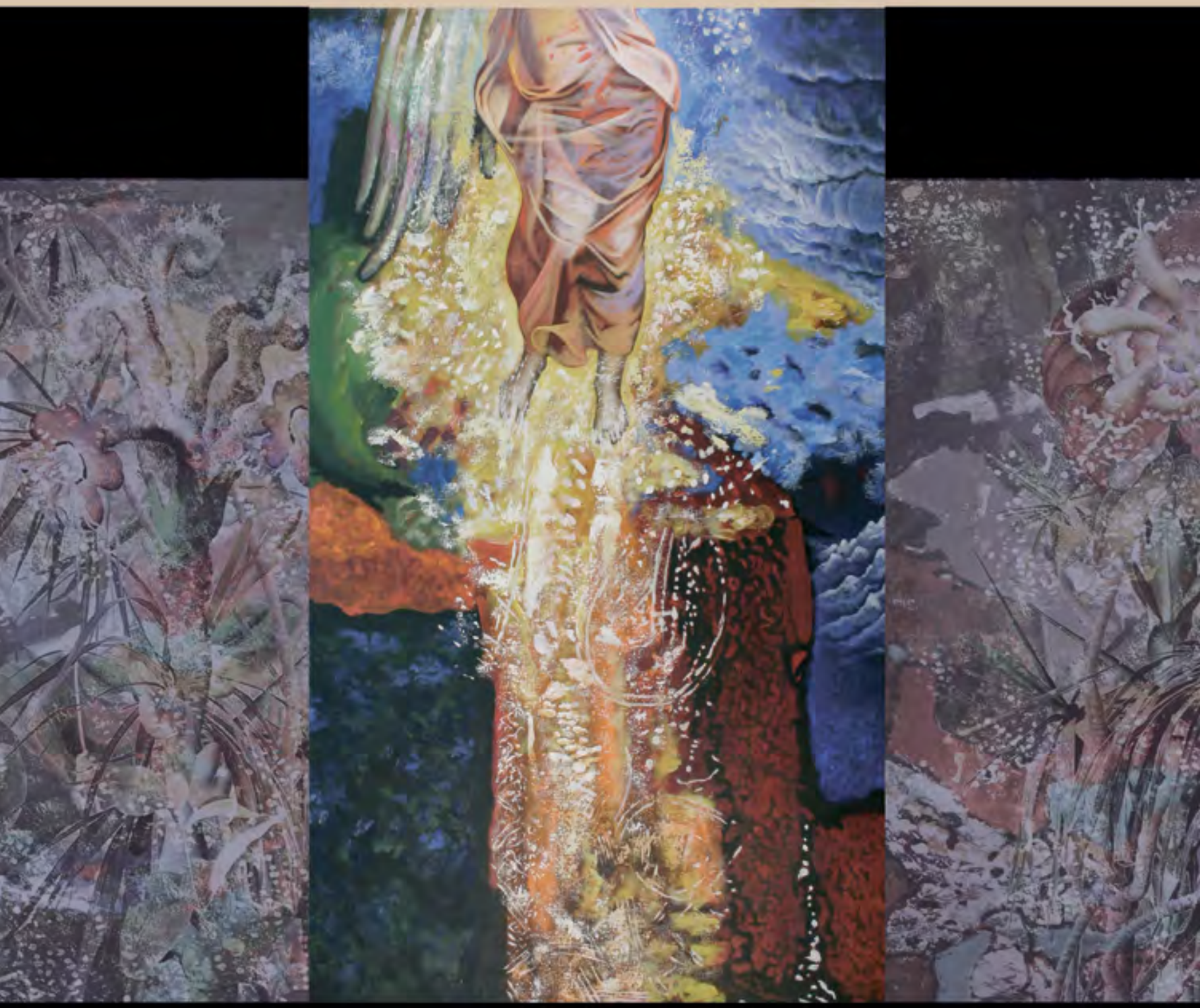

Kyrie Eleison

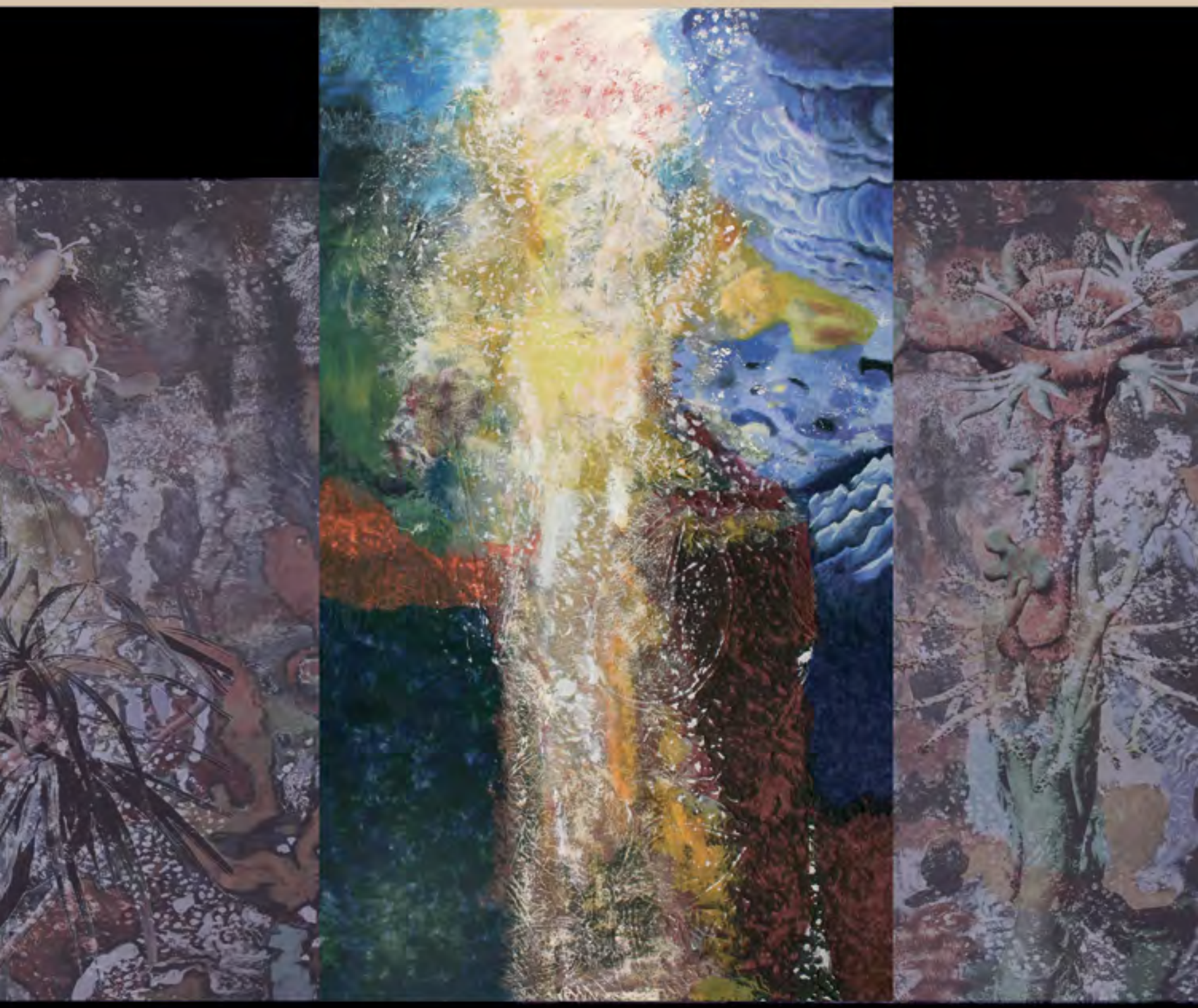

Kyrie Eleison

Requiem

Kyrie Eleison

Sancta Maria, ora pro nobis • Ad astra, o Mortales • Quos hic vides ante aras • Pange lin

ngua • Tantum ergo • Huc, huc, gentes venite • iae mentes properate... Caelestis advolate

Καθηγητής **Ευθύμιος Βαρλάμης**

Σφαιρικός και πολύμορφος καλλιτέχνης, - ζωγράφος, γλύπτης, αρχιτέκτονας, παιδαγωγός. Γεννήθηκε το 1942 στη Βέροια, σπούδασε στην Αρχιτεκτονική Σχολή της Βιέννης και δίδαξε σε διάφορα Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια και Ακαδημίες. Το 1988 διηύθυνε το τμήμα Αρχιτεκτονικής στη Θερινή Ακαδημία του Salzburg, όπου παρουσίασε τη θεωρία του «Αυτοματισμού» στην αρχιτεκτονική και το design. Από το 1992 διευθύνει το Διεθνές Ινστιτούτο για Σχεδιασμό και Επικοινωνία-I.DE.A. στην Αυστρία.

Πραγματοποίησε σειρά από πειραματικά ερευνητικά προγράμματα όπως η «Σαντορίνη, Παγκόσμια Οικολογική Ακαδημία», που οργάνωσε με τη συνεργασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Μεσογειακών Πανεπιστημίων. Το 1995 ζωγράφισε σε 12 πίνακες την Αποκάλυψη του Ιωάννη στα πλαίσια του εορτασμού από το Οικουμενικό Πατριαρχείο των 1900 χρόνων της συγγραφής του έργου στην Πάτμο. Με το project της «Πόλης των Παιδιών» και το Childrens Museum Programme διακηρύσσει τη στροφή της αρχιτεκτονικής και της κουλτούρας προς την πολύτιμη ουσία της παιδικότητας.

Για περισσότερο από 20 χρόνια αφοσιώθηκε στο μεγάλο εικονογραφικό project του «ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ 2000» και δημιούργησε περισσότερα από 1800 έργα με θέμα το Μεγαλέξανδρο (πίνακες, γλυπτά, εγκαταστάσεις), που παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά το 1997 στη Θεσσαλονίκη και από το 1999 περιοδεύει σε όλο τον κόσμο. Το 2002 παρουσίασε στη Θεσσαλονίκη τη μεγαλειώδη εικαστική συλλογή ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ Η ΑΔΕΡΦΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ και το 2004 στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας την έκθεση "ΜΑΝΑ, Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ" που θα φιλοξενηθεί στο Εθνικό Μουσείο του Πεκίνου το 2008.

Ο Β. Α. Μότσαρτ ανέκαθεν αποτελούσε για τον Βαρλάμη μια ανεξάντλητη πνευματική πηγή, που εδώ και μερικά χρόνια τον ώθησε στο μεγάλο πειραματικό έργο του "Ο Μυστικός Κήπος".

Στις εκθέσεις και project του περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων τα:

1982 "H.A.M.B.U.R.G.», στο Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης Βιέννης
1983 "Vienna-Hamburg", Kunsthaus-Αμβούργο
1985 "Une cité imaginaire», DAM, Γερμανικό Αρχιτεκτ. Μουσείο Φρανκφούρτης
1989 "Utopies", Grand Palais - Παρίσι
1991 "Architecture Automatique, Ζάππειο, Αθήνα
1992 "Designlandschaft" Τεχνολογικό Μουσείο, Βιέννη
1993 'New Age Design', Convention Centre, Νέα Υόρκη
1994 "Design for Europe", Gallery Campo & Campo, Αμβέρσα
1995 «Αποκάλυψη και Περιβάλλον», Πάτμος, πλοίο Πρέβελη
1995 'Zoorella' παιδαγωγικός παιδότοπος, Βιέννη
1995 Οικολογική Ακαδημία Σαντορίνης
1996 'Teleport Town Tokio'
1997 «Αλέξανδρος 2000», Θεσσαλονίκη Πολιτιστική Πρωτεύουσα
1998 «Αλέξανδρος 2000» Αθήνα, Γκάζι
1998 «Arche Noah 2000», art project για παιδιά
1999 «Αλέξανδρος 2000» Palais des Arts, Κάιρο, Musées des Beaux Arts, Αλεξάνδρεια
1999 "Meta Design" Παγκόσμιο Εμπορικό Κέντρο, Βρυξέλλες
2000 'Artella', δημιουργικός παιδότοπος στο Μουσείο για Εφαρμοσμένες Τέχνες της Φρανκφούρτης
2000 «Αλέξανδρος 2000» Πύλη Αμμοχώστου, Λευκωσία
2000 "Alexander the Great", Skulpturhalle, Βασιλεία
2001 «The Spirit of Tolerance", Ευρωπ. Κοινοβούλιο - Βασιλικό Μουσείο Τέχνης και Ιστορίας, Βρυξέλλες
2002-4 Σχεδιασμός και πραγμάτωση της ευαγγελικής εκκλησίας στο Waidhofen της Thaya στην Κ. Αυστρία
2002 Παρουσίαση της συλλογής "ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ Η ΑΔΕΡΦΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ"
2003 "Η ΟΜΟΡΦΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ", Θεσσαλονίκη, Λευκωσία
2004 "Μάνα Ολυμπιάδα, Η Δύναμη της Αγάπης", Αθήνα-Ζάππειο
2005 "I Believe - Μυστήρια και Μεταμορφώσεις", Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης Βιέννης, Πύργος Δουβλίνου
2005 "Ποιητική Αρχιτεκτονική", Έκθεση/βιβλιοπαρουσίαση, Λονδίνο, Ν. Υόρκη, Αθήνα-Μουσείο Μπενάκη
2005 "Μάνα, Η Δύναμη της Αγάπης", Παλάτι των Ιπποτών, Ρόδος
2006 «The Vision of Tolerance", Εθν. Πινακοθήκη Αμμάν, Ιορδανία
2006 Warlamis Collection, Oriol Gallery, Μόναχο
2006 "Ο Μυστικός Κήπος-Le Jardin Mystique", Schrems, Θεσ/νίκη
2007 Μουσείο St Pölten, Κ. Αυστρία
2008 "Μάνα Ολυμπιάδα", Εθνικό Μουσείο Κίνας, Πεκίνο
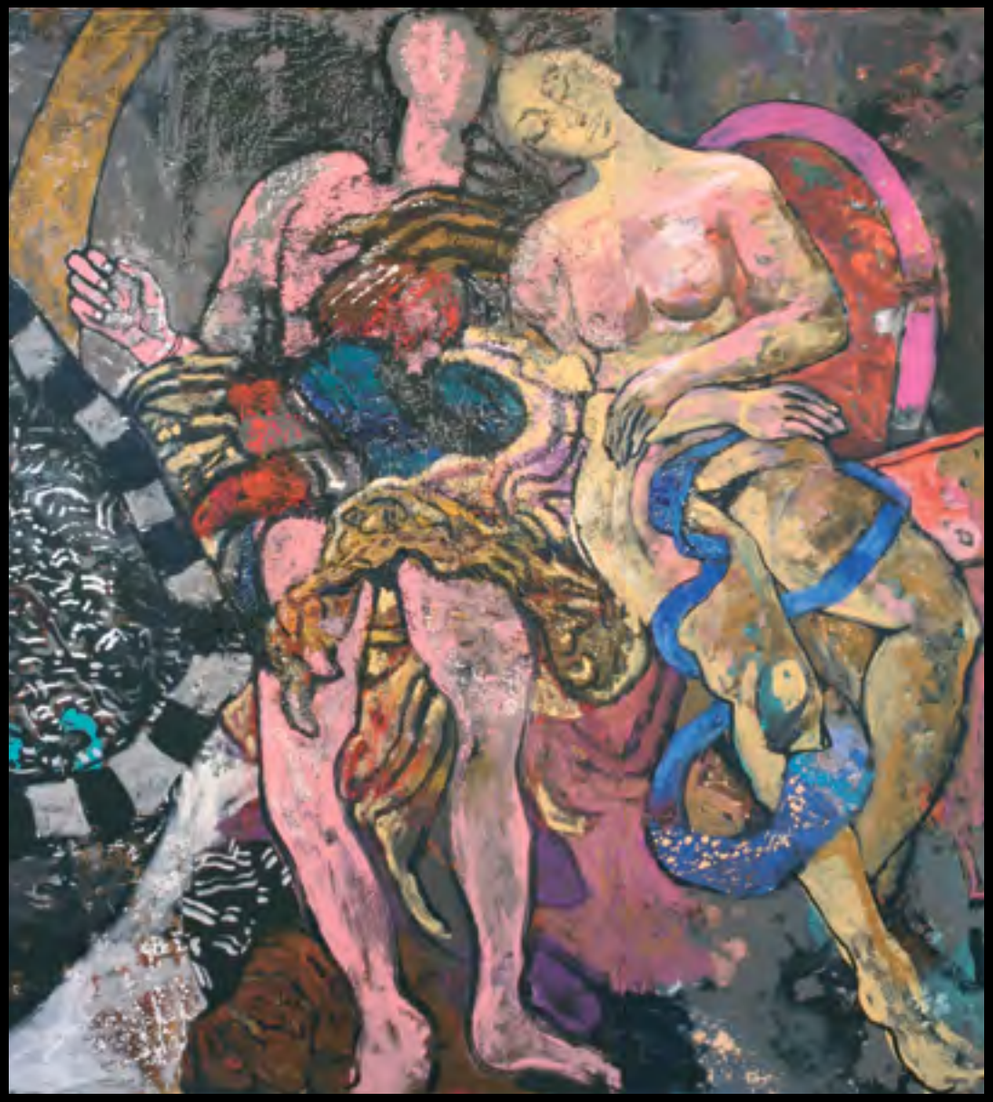
Έργα του Βαρλάμη βρίσκονται σε μεγάλα Μουσεία και ιδιωτικές συλλογές, όπως στη Γραφιστική Συλλογή της Albertina, στο Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης της Βιέννης, στο Γερμανικό Αρχιτεκτονικό Μουσείο DAM της Φρανκφούρτης, στη συλλογή Ιόλα κ.ά..